

R.Br.	Molimo označite jeste li:	Jesu li predložene preporuke i kriteriji relevantne za izradu e-lektire? Ukoliko nešto nedostaje, molimo navedite što.	Koje preporuke i/ili kriterije smatrate najvažnijima?	Molimo navedite sve ostale komentare koje imate na predložene kriterije.	Odgovor radne skupine
1	nastavnik	Preporuke i temeljna načela jasne su i prikladne. Učenike dobrih govorničkih sposobnosti moguće je uključiti u izradu zvučnih zapisa za slijepe i slabovidne osobe uz pomoć njihovih profesora. Takav bi se rad trebao smatrati volontiranjem i upisati u njihovu volontersku knjižicu čime bi se ovaj projekt dodatno oplemenio i obogatio. Neki postojeći zvučni zapisi poznatih djela nisu i jedina najbolja govorna ostvarenja istih (npr. zvučni zapis pjesme Ti koja imaš nevinije ruke Vesne Parun). Učenicima se može ponuditi više zvučnih zapisa istog teksta i dobiti od njih usporedbu prijenosa osjećaja i ugođaja. Također im se mogu ponuditi i pjevani zvučni zapisi na poznate tekstove. Moguće je prije ponude nekog teksta ponuditi i motivacijski zvučni zapis npr. zvuk razbijanja valova, kliktanje galeba vezano uz pjesmu More ili zapis naših vrlo kvalitetnih emisija TV kalendara vezano uz pisca, razdoblje i slično. Uz vrlo raznovrsne prijedloge dodala bih i umne mape koje bi bilo moguće raditi uz čitanje. Tu je i dnevnik čitanja koji bi bilo moguće pripremiti za usporedno oblikovanje uz stranicu, a ne samo isticanje teksta i bilješke.	1."e-lektirno djelo ne zamjenjuje tiskano lektirno djelo", 2."e-lektira omogućuje personalizaciju sadržaja", 3."Tekstovi trebaju biti jezično i sadržajno primjereni učeniku."...	3.4. Jezični standardi Svaki popratni tekst mora biti pisan hrvatskim standardnim jezikom i u skladu s važećim hrvatskim pravopisom, osim kada je tekst pisan jednim od hrvatskih narječja ili jezikom i pismom nacionalnih manjina. Napomena: Mora biti ponuđen i standardni oblik teksta na hrvatskom jeziku. Takvi tekstovi moraju to imati kao i oni na stranom jeziku. Škola bi trebala omogućiti posudbu medija i sredstava za djecu slabijeg imovnog stanja koja nemaju pristup mreži uopće ili pak neograničeni pristup. U školama treba opremiti prostor u kojem bi učenici mogli koristiti sve ove lijepo sadržaje (naročito nemaju li računalo ili pristup mreži) i raspravljati o lektiri uživo, a ne samo djecu upućivati na forume jer se ionako premalo druže. Bolje bi onda bilo organizirati prijenose tih rasprava okupljenih učenika i njihovih profesora iz takvih prostora videokonferencijom. Najviše se radujem trudu na dopunskim materijalima i zvučnim zapisima koje ćemo dobiti za rad u nastavi, do sada smo i sami kupovali neke zvučne i videozapise. Škole su slabo opremljene, stoga su i moje napomene ovakve.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru. U dokumentu prijedloga, točka 3.3. navedeno je da se uz lektirno djelo mogu uvrstiti dodatni sadržaji "koji doprinose razumijevanju lektirnog djela i koji će učenicima omogućiti valjanu motivaciju, interakciju i usvajanje znanja." Stručna radna skupina ne može predlagati takve sadržaje za svako pojedino djelo, ali potiče njihovu razradu i uvrštavanje tijekom nastavnog sata u skladu sa zanimanjem učenika.
2	stručni suradnik			Čak i nemam primjedbi. Usustavljeno je nešto što se već radi i u čemu školski knjižničari daju itekakav doprinos, a dobrodošao je dio o prilagodba (učenika s teškoćama je sve više). No, zapanjila me činjenica da se u popisu: Korišteni dokumenti i literatura, navode npr. Smjernice za knjižnične usluge za zatvorenike, ali nigdje Smjernica za školske knjižnice!?	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru. Smjernice za knjižnične usluge za zatvorenike navedene su samo stoga što je riječ o skupini s posebnim potrebama. Smjernice za školske knjižnice nisu navedene jer sadržajno nisu povezane s e-lektirama.
3	stručni suradnik	Preporuke su relevantne.	Najvažnije smatram preporuke koje se odnose na multimedijalnost.	Sve će ostati samo popis lijepih želja sve dok se krene u dogovor s izdavačima da sve knjige koje uđu na popis lektira istovremeno osim u tiskanom obliku budu dostupne i kao e-lektira. Ono što je zasad dostupno na Canretovoj stranici e-lektire je vrlo oskudno, uglavnom se radi samo o djelima kojima su istekla autorska prava. Smatram da bi sve lektire u današnje vrijeme trebale biti dostupne u e obliku jer bi se na taj način ispravila nejednakost koja postoji sada. Naime, neke škole tijekom godine ne kupe gotovo niti jedan novi naslov jer nemaju sredstava. Što prije bi trebalo otpočeti s upotpunjavanjem postojećeg popisa e-lektira i to sa svim naslovima zastupljenim na popisu. Samo na taj način omogućit će se svim učenicima dostupnost lektirama. Tek kad se načini taj korak ove preporuke imati će smisla.	Stručna radna skupina smatra da dostavljeni komentar nije povezan s raspravom o Prijedlogu kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih e-lektira.

4	stručni suradnik	Preporuke i kriteriji relevantni su, pobojava sam se da neće biti spomenuta Hrvatska knjižnica za slijepe, no ipak jest.	Preporuke formata za e-lectire.	Imam primjedbe vezane uz jezične greške: preporučuje (umjesto preporuča), sljedećih (umjesto slijedećih). Zatim, ako su zadatci, zašto ne bi bili i podatci? Trebamo biti dosljedni. Dalje, zašto su knjižnice spomenute u Literaturi, a u tekstu nisu? Mislim na školske knjižnice. Zašto se ne razgovara sa školskim knjižničarima? Zbog čega se knjižnice i knjižničari izbjegavaju? Zašto se ne spomene biblioterapija (koja bi odlično išla uz dio u kojem se identificira s likovima iz lektirnog teksta)? Želim u raspravi, prijedlozima, pisanju, sastavljanju sresti knjižničara jer je i on kompetentan i obrazovan.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru. Dokument će prije službene objave biti pažljivo iščitao i jezično uređen. Knjižničari su uključeni u rad na Prijedlogu kroz Hrvatski zavod za knjižničarstvo, Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu." Prijedlog za izradu kvalitetnih e-lectira ne može uključivati biblioterapiju već i stoga što je za navedenu potreban biblioterapeut; ciljevi izrade prijedloga definirani su u uvodnom poglavlju.
5	učitelj u predmetnoj nastavi	Jesu. Mislim da ništa ne nedostaje.	Sviđa mi se da se spominju učenici s poteškoćama u čitanju jer ih ima mnogo i mislim da će umnogome pomoći učitelju da radi kvalitetnije s djecom.	Nemam zasad komentara.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru.
6	nastavnik	Nije jasno u kolikom bi opsegu bili zastupljeni informacijski diskurs i nove tekstualne forme. Ovisi li to isključivo o nastavniku?	3.2. Preporuke za oblikovanje teksta - dobro osmišljene, posebno 3.2.2. 5 i 5.3. - dobro je što se nastavnicima daju preporuke za oblikovanje dnevnika lektire.	3.1.2. Načelo ravnomjerne zastupljenosti sadržaja na svim razinama obrazovanja â?? navedeno je da je nužno ravnomjerno zastupiti broj lektirnih djela na razini razredne nastave u odnosu na ostale dvije razine obrazovanja. Ako to znači da bi na svim razinama trebao biti jednak broj naslova, onda treba reći da to nije dobar plan budući da se sposobnosti i vještine učenika razvijaju, a opseg lektirnih djela mijenja te nema smisla inzistirati na jednakom broju djela jer sam BROJ ne može biti mjerilo. Cjelina broj 6. odlično ističe mogućnosti koje pružaju različiti medijski sadržaji, ali otvara se pitanje koliko nastavnih sati bi bilo potrebno za obradu lektirnoga djela. Čini se da bi prijedlozi iz cjeline 6. bili prikladniji za obradu sadržaja iz književnosti.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru. Slijedom dostavljenog komentara točka 3.1.2. je preformulirana i poboljšana.
7	stručni suradnik	predloženi kriteriji i preporuke su zaista izvrsne. Ovakvim pristupom konačno ćemo dobiti jedan kvalitetan multimedijalni portal koji će uvelike pomoći u radu.	Smatram da su najvažnije preporuke za izradu dodatnih sadržaja te preporuke za uvođenje novih tekstualnih i multimedijalnih formi.	Ugodno sam iznenađena s ovako kvalitetnim pristupom i načinom povezivanja i usklađivanja svih sadržaja. Jako pohvalno i nadam se da ćemo moći što prije koristiti.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru.
8	učitelj u predmetnoj nastavi	Preporuke i kriteriji relevantni su i dobro osmišljeni. Predlažem da se pri razumijevanju pročitanoga (točka 3.3.3.)koriste strategije čitanja (Barettova taksonomija).	U odnosu na postojeće stanje, uočena je velika i sustavna promjena. Svi su kriteriji relevantni i važni.	Važna je sadržajna zastupljenost te se nadam da će doista biti zastupljeni recentniji naslovi, koji su zanimljivi mladim čitateljima. Budući da se NOK-om i ONK-om govori o ciklusima, a ne razredima; bilo bi dobro da prijedlozi isto tako budu po ciklusima. Time se poštuje i autonomija učitelja, predviđena Cjelovitom kurikularnom reformom. Pri metodičkoj obradi e-lectira valjalo bi poštivati ciljeve i ishode predviđene Reformom.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru i u cijelosti se slaže s potrebom uključivanja recentnih naslova u korpus e-lectira. Stručna radna skupina ne može propisati koje naslove uvrstiti u korpus, što ponajprije ovisi o raspoloživim sredstvima i otkupu prava korištenja autorskih prava za ista.
9	učitelj u predmetnoj nastavi	Mislim da su uvaženi svi važni kriteriji relevantni za izradu e-lectire.	Preporuke za oblikovanje teksta.	Nemam komentara.	Stručna radna skupina zahvaljuje na sudjelovanju u javnoj raspravi.

10 nakladnik E-lectire za slijepu i visokoslabovidnu djecu na Brailleevom pismu
Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih Brailleevih e-lectira
Autor: Zlatko Sobočan, Tiflo globus iz Čakovca Poštovani, Zovem se
Zlatko Sobočan. Dolazim iz tvrtke Tiflo globus d.o.o. iz Čakovca.
Glavne djelatnosti naše tvrtke su adaptacija udžbenika i dopunskih
nastavnih sredstava za potrebe slijepih učenika u formatu Brailleeve
e-knjige, tiskanje klasičnih Brailleevih knjiga i prodaja pomagala za
slijepu i slabovidne osobe. Glavni fokus nam je digitalna Brailleeva
knjiga i razvoj notacije za Hrvatski standard Brailleevog pisma za ovaj
format. Adaptaciju udžbenika i dopunskih nastavnih sredstava u
Brailleevu e-knjigu za Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
radimo od 2013. godine. Tvrtka Tiflo globus je osnovana 2012. godine,
ali se ja unapređenjem Brailleevog pisma i izdavaštva bavim više od
20 godina sudjelovanjem na domaćim i stranim projektima i
konferencijama organiziranim od strane udruga slijepih i ustanova
za slijepu. Brailleeva e-knjiga je digitalna inačica knjige prilagođena
čitanju na Brailleevom retku. Njezin se sadržaj prikazuje ispisan
standardnim Brailleevim pismom sa šest točkica i u skladu s
nacionalnom notacijom, tj. Hrvatskim standardom Brailleevog pisma,
a čita se prstima. Brailleev redak prikazuje jedan red teksta na
Brailleevom pismu iz dokumenta ili sa zaslona računala. Pomoću
tipaka pomićemo se na sljedeći ili prethodni red. To je računalna
komponenta koja se ugrađuje u Brailleeve bilježnice (mala prijenosna
računala), Brailleeve zaslone i Brailleeve čitače e-knjiga (u daljnjem
tekstu: Brailleevi uređaji). Brailleevi uređaji su lagani i prijenosni,
mogu raditi samostalno ili putem kabela ili bežično biti povezani s
računalom i pametnim telefonom. U Republici Hrvatskoj učenici i
studenti Brailleev uređaj mogu dobiti na teret Hrvatskoga zavoda za
zdravstveno osiguranje. Brailleeve e-knjige se lako dijele s drugima,
imaju mogućnost brzog pretraživanja teksta, a na Brailleevom

Stručna radna skupina zahvaljuje na
dostavljenom komentaru.

uređaju može se pohraniti velik broj knjiga. One su formatirane kao tiskana knjiga za videće ili kao tiskana Brailleeva knjiga. Dakle, Brailleeva e-knjiga ima nekoliko specifičnosti u odnosu na druge e-knjige: čita se na Brailleevim uređajima i ima tri vrste formatiranja. Kada je Brailleeva e-knjiga formatirana kao tiskana Brailleeva knjiga (BRF datoteka), znači da sadrži jednostavno oblikovani čisti tekst s 40 slovnih mjesta po retku i 25 redaka po stranici; tekst je organiziran u naslove, podnaslove, odlomke i jednostavne popise; a sve je pohranjeno u jednu datoteku. Ukoliko je ona formatirana kao tiskana knjiga za videće (BRL datoteka), znači da sadrži sav sadržaj i stilska obilježja teksta iz tiskanog izdanja, ali adaptirano prema notaciji i normama Brailleevog pisma. U njoj su tablice, tekst u stupcima, tekst u okvirima i drugo pažljivo preneseni u skladu s preporukama za pristupačne dokumente, a slike i ostali vizualni elementi su opisani od strane adaptatora. Treći format Brailleeva e-knjige (BRL datoteka) je pojednostavljen drugi oblik, tj. on sadrži sav sadržaj i stilska obilježja teksta iz tiskanog izdanja, ali tekst u stupcima, tablici, grafikonima i sl. je najčešće pretvoren u običan tekst i opisane su samo najvažnije slike. Naravno, i ovdje je e-knjiga adaptirana prema notaciji i normama Brailleevog pisma. U svim ovim formatima e-knjiga koristi se standardno Brailleovo pismo sa šest točkica. To je složeno pismo gdje se vrlo često jedan znak crnog tiska prikazuje s dva ili tri znaka na Brailleevom pismu. Primjerice, broj 1 se na Brailleevom pismu prikazuje s dva znaka: prvi je znak predznak za broj, a drugi slovo a. Razlog tome je što se s kombinacijom šest točkica može ukupno prikazati 64 različitih znakova. Ipak, veličina tog Brailleevog znaka optimalna je veličini ljudske jagodice kažiprsta, srednjaka i prstenjaka. Zbog toga takav znak mogu brzo čitati i djeca i odrasli. Nasuprot tome, postoji Brailleovo pismo s osam točkica tzv. računalno Brailleovo pismo. Taj je sustav razvijen kako bi Brailleevi uređaji mogli prikazati

jednim Brailleevim znakom jedan karakter crnog tiska. On se koristi kada Brailleev uređaj nema mogućnosti pretvaranja učitano g teksta u standardno Brailleovo pismo sa šest točkica. Taj sustav je bio dobro rješenje kada su računala radila samo s kodnim rasporedom regije u kojoj živite. Budući da danas računala koriste Unicode kodni sustav, Brailleevi uređaji i s osam točkica opet su primorana jedan znak crnog tiska prikazivati s više znakova Brailleevog pisma. No, čitati Brailleovo pismo s osam točkica nije lako ljudima koji imaju male jagodice prstiju kao što su učenici, koji imaju senzorne ili fizičke zdravstvene poteškoće i koji imaju smanjene intelektualne sposobnosti. Mi u Tiflo globusu udžbenike i dopunska nastavna sredstva adaptiramo prema drugom obliku, tj. Brailleeva e-knjiga kao tiskana knjiga za videće. Slijepi učenik u redovnoj školi u razredu s 20-ak i više zdrave djece jedino s ovakvom knjigom može biti ravnopravan i pratiti nastavu bez većeg napora. U njoj brzo pronalazi traženu stranicu, ako treba analizirati tekst u okviru i to brzo pronalazi jer ima obilježen početak i kraj okvira itd. Da bismo proizvodili takvu suvremenu e-knjigu na Brailleevom pismu, razvili smo Brailleovu notaciju. Notacija je nadogradnja na Osnove hrvatske brajice i urađena po uzoru na američku, kanadsku, australsku i japansku - zemlje koje su Brailleovu e-knjigu počele proizvoditi početkom 90-ih. Slijepih i visokoslabovidnih učenika u RH u osnovnim i srednjim školama, koji se stalno ili povremeno služe Brailleevim pismom, ima između 70 i 90. Najveći broj učenika uključen je u redovnu obrazovanje tzv. integraciju. Mnoge zemlje svijeta posljednjih godina izdaju više Brailleevih e-knjiga nego tiskanih knjiga na Brailleevom pismu. Neke od njih pak digitaliziraju postojeće tiskane Brailleeve knjige (pozitivan je primjer Kraljevska knjižnica za slijepce u Londonu) kako bi sačuvali vrijedna djela i knjigu na Brailleevom pismu približili mladima (umjesto da mladi samo slušaju zvučne knjige). Stoga smatram da bi Brailleeva e-lectira bio dobar primjer osuvremenjivanja Brailleevog pisma u RH i pozitivan primjer poticanja slijepih učenika na čitanje. U Čakovcu, 23. lipnja 2016.

11	roditelj	Predloženi su kriteriji i preporuke izvrsni.	Brojne su prednosti uvođenja e-lectire. Prije svega bih izdvojila prilagođenost učenicima s različitim poteškoćama. Posebno bih pohvalila prijedloge da se djela povezuju s različitim medijskim sadržajima (film i kazalište). Na taj način učenici povezuju različita znanja, proširuju svoju opću kulturu i razvijaju kreativnost.	Mislim da će e-lectira poboljšati kvalitetu nastave hrvatskoga jezika. Učenicima će biti zanimljivije i jednostavnije čitati lektirna djela.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru.
12	učitelj u predmetnoj nastavi	Kriteriji su relevantni	kriteriji za kvalitetnu sadržajnu prezentaciju, kriteriji i prilagodba za učenike s poteškoćama	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru.	

13	stručni suradnik	Kako u tome mogu sudjelovati knjižničari? Je li potrebna nabava e-čitača, u slučaju da dijete ne posjeduje osobno računalo? Kako bi knjižničari trebali približiti e-lektire učenicima?	Preporuke za oblikovanje teksta i njegovo prilagođavanje učenicima sa edukacijsko-rehabilitacijskim potrebama.	Stručna radna skupina zahvaljuje na dostavljenom komentaru, no ista ne može određivati načine sudjelovanja knjižničara niti utjecati na nabavu opreme.
14	stručni suradnik	Poštovanje, primjećujem da za gluhe učenike nema prijevoda na znakovni jezik. poznato je da se veći dio gluhe populacije služi znakovnim jezikom kao sredstvom komunikacije a djeci gluhih roditelja znakovni je materinji jezik. Postoje materijali na hrvatskom znakovnom jeziku koji bi se početno mogli koristiti Bajke udruge Dlan i Priče Ivane Brlić Mažuranić.	preporuka vijeća Europe je da se znakovni jezici njeguju čuvaju i obogaćuju kao baština gluhe zajednice u svim državama oprostite što šaljem u zadnji čas	Hvala vam na prijedlogu, razmotrit ćemo tehničke mogućnosti da se to provede, predvidjeli smo da se uz tonski zapis i praćenje pisanog teksta osobe s oštećenjem sluha mogu u većem broju koristiti za čitanje lektira, no znakovni jezik je svakako dobar za jedan broj osoba s oštećenjem sluha.